

Söyleşi / Conversation

Prof.Dr. BEKİR TOPALOĞLU İLE YAPILAN SON SÖYLEŞİ

Last Conversation with Bekir Topaloğlu

Mahmut YILMAZ*

Prof. Dr. Bekir Topaloğlu, fikrî ve ilmî çalışmalarıyla, binlerce konferansa, seminere, panele, sempozyuma katılmış; hayatı boyunca eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunarak tebliğ ve irşad vazifesi yapmıştır. Lisans bitirme ödevimin konusu olan “Bekir Topaloğlu’nun Hayatı ve Görüşleri” vesilesiyle 5 Şubat 2016 tarihinde kendisiyle bir söyleşi gerçekleştirdik. Ne hazindir ki bu söyleşi Bekir Hocamızla yapılmış son söyleşi oldu. Yaklaşık üç hafta sonra Prof. Dr. Bekir Topaloğlu, 28 Şubat Pazar günü akşam saatlerinde beyin kanaması geçirerek hastaneye kaldırıldı. Hocamız 10 Mart Perşembe günü Hakk’a yürüdü. Rabbim mekânını cennet eylesin...

Hocaların Hocası Bekir Topaloğlu ile tanışmama vesile olan Yrd. Doç. Dr. Murat Akın’a ve Prof. Dr. Reşat Öngören’e çok teşekkür ederim.

Selâmun aleyküm Hocam.

Ve aleyküm selam.

Hocam ben sizin çalışmalarınızın hepsini bir araya toplamak istiyorum. Yani sizin katıldığınız bütün tebliğleri, makaleleri ulusal ve uluslararası olarak tamamını bir araya getirip bir Lisans Tezi hazırlanmak istiyorum.

Nereye sunacaksın peki bunu?

Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Murat Akın Hocama vereceğim.

Nerede burası peki?

Zonguldak’ta.

Hocanızın adı neydi?

Murat Akın. Size çok selamı var. Kendisi Ramazan Altıntaş ve Adil Bebek hocaların öğrencisi.

* Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 3. Sınıf Öğrencisi. Söyleşi, lisans bitirme ödevi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Tamam, Aleyküm Selam. Adil Bebek o zaten benim öğrencim. Torunumuz oluyor yani o zaman bizim (Gülerek...)

Şimdi bu söylediğiniz şey hazırlık ister. Ben bunları hemen liste halinde verebilecek durumda değilim. Ancak bazı konularda görüşlerimi sorarsınız onları söylerim. Onlar fazla uzun tutmaz.

Şimdi benim iki mazeretim var:

Birincisi, benim yaşı 84. 84'e girdim. Şöyle iki üç seneden itibaren (öncesini) unutuyorum. Talebem var efendim çok sevdiğim bir talebem bir süre sonra geliyor. Aradan geçmiş 10 sene 15 sene. Görüyorum, o kadar iyi tanıyorum ki onunla yaptığım bazı işlerimi de hatırlıyorum ama adını hatırlayamıyorum. Böyle bir durumum var. Ezbere zaten fazla bir şey söyleyemem. Ama eserlerim belli.

İkincisi benim vaktim çok az. Şimdi burada birkaç kişi ile konuştuk, görüştük. Mehmet Kahraman Bey İz Yayıncılık'tan görüşmek için geldiler. Hatıralarım var benim. Onlarla anlaştık. Hatıralarımı yayımlayacaklar..

Ee şimdi yayınlarımı bir liste halinde çıkartabilirim, eserlerim şunlardır diyebilirim. Şu da var ki katıldığım ilmi toplantılar, şimdi ben bunların hepsini nereden bileyim.

Ben internetten bir kısmını buldum Hocam.

İsim olarak yani. Tamam.

Ondan sonra makalelerim.. Onlarla ilgili bir çalışmam olacak evde. Şu gördüğünüz oda benim kütüphanem. "Kütüphanen de hani kitapların?" diyeceksiniz.. Ben şahsen Trabzonluyum. Memleketim orası. Orada doğdum. Kitaplarım üç bin küsur adet kitap; yüz kırk iki koli. Trabzon İlahiyat Fakültesi'ne (KATÜ İlahiyat Fakültesi) bağışladım. Şurada yeşil kitap var 17 cild. Bu kitap bizim imam Maturidimiz'in, meşhur İmam Maturidi'nin tefsiri: *Te'vilâtü'l Kur'ân*. Bu kitap 17 cild. Bunun evvelki sene tahkikini yaptık, edisyon kritik diyorlar. Yani bilimsel neşri. Bu uzun bir iş, yazma eserleri toparlayıp okunur anlaşılır hale getiriyorsunuz, dipnotu koyuyorsunuz, noktalama yapıyorsunuz... Bir metni noktalamak demek anlamak demektir, anlamazsan yapamazsın. Bunu yaptım idi. Şimdi başladık bunu tercüme etmeye. Ben eskiden, tahkikini yaptığımız zaman 17 cildin bir cildini yapmıştım. Şimdi Ümraniye Belediye Başkanı olan Hasan Can benim İmam Hatip'ten ve İslam Enstitüsü'nden öğrencim. Ben bu kitapların tercümesini yapmak istedim, Diyanet İşleri Başkanlığı'na başvurudum. Masrafı var siz yapın dedim, az paraya mal olmaz bu. Kimse başına iş almak istemedi. En son onu (Hasan Can'ı) ikna ettim. Maddi olarak o karşılayacak. Ben bir heyet kurdum, bu kitabı tercüme etmeye başladık. İlk iki cildini yayınladık. Arapçası ne kadarsa aynı kitabı değiştirmeden Türkçe'ye çevirdik. Şimdi üçüncü ciltteyiz. Eseri, eski talebelerime tercüme ettiriyorum. Sonra ben kendim baştan

sona kadar okuyorum. Neredeyse yüzde elli değiştiriyorum. Çok zor bir metin anlayamıyorlar. Haklı olarak anlayamıyorlar. Onun için çok uzun sürüyor şimdi benim gece gündüz işim gücüm bunu yapmak. 17 cilt, ikisini yaptık kaldı 15 cilt. Üçüncüsü benden çıktı. şubat'ın sonunda üçüncü cilt de piyasaya çıkar. Kalıyor 14 cild. Bu 14 cildi ömrü kafi gelirse, sağlığım el verirse inşallah bunu yapacağım. Onun için vaktim çok az. Zaruri uykumu alıyorum, dayanabildiğim kadar her gün bu çalışmayı yapıyorum.

Hocam şimdi isterseniz soru-cevap şeklinde gitsek nasıl olur?

Peki, siz bana bazı şeyler sorun, ben de cevap vereyim. Ama bilimsel, listeye dayalı hususları hazırlamam lazım. Hazırlar ben sana söylerim. Gelirsin alırsın. Ben buraya sadece Cuma günleri 11 gibi bir saatte gelirim. şu saatte aslında evde olurum. Çünkü her şeyim hesaplıdır benim. Bugün biraz kaldım. Önümüzdeki Cuma da gene böyle olur. Önümüzdeki Cuma'ya yetişirse inşallah evde makalelerimin listesi olacak. Bir de katıldığım bilimsel toplantılara dair bir listem var mı bakacağım. Yoksa hatıralarım yayınlandığında ortaya çıkar.

Hocam peki İz Yayıncılık hatıralarınızı ne zaman yayımlayacak?

şimdi geldiler, tanıştık, görüştük onlarla. Ben gerçi mizanpaj yaptırdım fakat onların kendilerine has anlayışları varmış. Biz yayınevi olarak mizanpajı yeniden yapacağız dediler. Bir de hatıralarıma hocalarımın fotoğraflarını da koymak istiyorum İmam Hatip Okulu'ndan itibaren... Türkiye'de İmam Hatip Okulları'nın açılmasının temeli Celalettin Ökten'dir; oğlu var Sadettin Ökten Profesör. Oradan itibaren başlar.. Siyer hocası Zekai Konrapa ve başka birçok hocalar... 52'de girdim ben İmam Hatip Okuluna. Ondan sonra Yüksek İslam Enstitüsü yani şimdiki İlahiyat Fakültesi hocalarımdan en azından 15-20 tanesinin fotoğrafları var bende. Onlar kendilerine göre mizanpaj yaptıktan sonra fotoğrafları da kendilerine vereceğim. Ondan sonra da basacaklar.

Hocam bize kendinizden bahseder misiniz?

-Nereden başlayayım?

Hocam özellikle ilmi hayatınız eğitim-öğretim açısından yani.

-Peki tamam. Bismillahirrahmanirrahim..

-Ben Karadenizliyim. İçinizde Karadenizli kimse var mı?

-Yok hocam..

Maalesef yok demek (Gülerek...)

Biz böyle takışırdık arkadaşlarla.. Evvela geldiğimde sen Karadenizlisin, hamsicisin şudur budur filan derlerdi kızdırmak istiyorlar beni.. Arkadaşlarınla bir arada olup kızarsan mahvolursun. İkide bir kızdırırlardı. Bir sefer ben de dedim

ki; “siz kim oluyorsunuz Karadenizli olmak bir iftihar vesilesidir”, filan deyince bir daha baktılar ki bende iş yok, kızmıyorum.. (Gülerek...)

Trabzonluyum. Bir ilçesinin bir köyünden. Bizden sonra dağlar, yaylalar başlar. Bizim bulunduğumuz Trabzon’un üst kısımları.. Böyle bir köyde doğdum. Aynı köyde annemin babasının yani dedemin -zaten aynılar Topaloğulları akrabalar, babam yani akrabasından evlenmiş- yanından ayrılmadım.

Babam beni 7 yaşımdan itibaren dedem Mehmet Hanefi Kutluoğlu’na teslim etti. Aynı köydeyiz zaten. Akşam kendi evimize yatmaya geliyorum. Dedemin yanındayım her zaman. Efendim ondan Kur’an-ı Kerim okumaya başladım. Mahalle camiinde de biraz okumuştum. Bizim dağ köylerine jandarma gelmez, polisin alakası yok zaten o gibi yerlerde. Orada Kur’an okumak, şunu yapmak bunu yapmak serbestti. O zamanlar çünkü zor idi ya bu gibi işler.. Dedemden Kur’an-ı Kerim okudum. Hafız oldum. Öyle hatırlıyorum ki dokuz yaşlarımda iken hafızlığımı bitirdim. Ondan sonra dedemden Arapça okumaya başladım. Bizim o yıllarda Karadeniz’de bilhassa, zannediyorum ki Türkiye’nin başka yerlerinde de olabilir; öyle hatırlıyorum ki Konya’nın bazı ilçelerinde, dağ köylerinde yine eski usul medrese takip edilirmiş. Yeni usul medrese takip edemezsiniz, korkarsınız, polis görür, jandarma görür... Ben dedemden okumaya başladım. Dedem okutuyor çünkü.

Eski usûl medrese usûlü Arapça okumak demek şudur; sarf ve nahiv diye iki ilim var. Biri kelimenin kuruluşu üzerine, öbürü ise cümleden bahseder. Yani kelimeler bir araya gelip cümle olunca işte fiil, fail, meful, mübteda, haber. İşte ben bunları evvela öğrendim. Eskiden öyle başlanırdı. Emsile, binâ, maksud var. İzzî ve merah da var. Ama onu okutmazlardı. Ondan sonra nahiv, avamil, izhar, kafiye olarak üç kitap ondan, üç kitap ondan Arapça metin grameri dedemden okuma başladım. Sarf-nahiv kısmını bitirdim. Bir taraftan da Dedem rahmetlinin büyük oğlu Mehmet Emin Kutluoğlu; O zamanlar onların soyadı Topal idi sonra onu değiştirdiler Kutluoğlu yaptılar. Bizim soyadımız ise Topaloğlu. Öyle denk geldi. Belki de o zaman nüfus memuruna gittiklerinde sen öyle söylesen de o kendi zevkine göre yazar. Onu da kabule mecbursun. O zamanlar öyleydi. Ben ve babam Topaloğlu, dedem, dayım Kutluoğlu oldu.

Dedemden sarf ve nahivi okudum. meânî, beyân, bedî’ edebiyatı yani belagat, onu okuduk kendimize göre. Tabii bu eski Osmanlı dönemi Medresesinin bir özelliği bu. Ben okurken arkadaşlarım da vardı. Bu arada dedem köyümüzün de imamıydı. O zamanda imam dediğimiz kadro yok. Köylüler imam denen zâta kendilerine göre bir para veriyordu. Dedem kendi köyümüzün imamıydı. Karadeniz’de köyler dört-beş tanedir. Ve her birinin de mescidi vardır. Oralarda namaz kılınır, ezan okunur ancak cuma namazı merkezde kılınır. İşte dedem merkez köyün imamı idi. Biz orada okuduk. Ben okurken neredeyse babamın yaşında olan arkadaşlarım vardı. Onlar da aynı şeyi okuyordu. Onlar eskiden biraz okumuş, sonra hayata karışmış, evlenmiş çocuk sahibi olmuş, ama dönmüş

en son gene bu medrese usûlü okumaya başlamışlar.

Bitişik köyümüzden bir zât vardı. Onun arabası da vardı. Yani şöyle minibüs gibi bir şeydi. Köyden nahiyeye (bucak mı derler işte şimdi, onlar da kalktı galiba) indirirdi. Onun için ona şoför derlerdi. Hafız olduğu için de şoför-hafız derlerdi. Babamın yaşında biriydi, bitişik köydendi. Bu şoför-hafız da bir süre geldi. Dedemden okumaya başladı. Eskiden hafızlık yapmış o. Ama biz tabi ilerledik. O daha gerilerdeydi. Biraz okuttu onu. Sonra "Bekir sana okutsun", dedi. Biz medresenin başka bir odasına geçtik. Arada bir böyle kulağımı çekiyordu. Fakat ben onun hocasıyım, ona ders okutuyorum. (Gülerek...) Anlamadığı zaman kabahati bende bulurdu. Tabii şaka da yaparak biraz kulağımı çekiyordu. Eee ben sana söyledim diyordum Hafız Hoca. (Gülerek...) Daha önce ben sana dedim ki şu şöyle olunca bu böyle olur. Bunları bile hatırlıyorum... Ve ona benzer babamın yaşında arkadaşlar da benim şeriklerim. Böylece onlarla beraber okuduk. Gramer okuduktan sonra meânî, beyân, bedî' yani Arap Edebiyatı'nın kurallarından bahseden eserler, onları da okuduk. Tefsir okuduk. *Celaleyn Tefsiri* diye meşhur Celaleddin es-Suyûtî ve Celaleddin el Mahallî'nin tefsiri bu. Kolay bir tefsirdir. Ondan da epeyce okuduk. Biraz da *Kâdî Beydâvî Tefsiri* okuduk. *Kâdî Beydâvî Tefsiri* okudu denirse biri için önemli bir alim kabul edilir o. Niye? Çünkü çok zor anlaşılıyor, üslûbu çok zor. Unutuyorum, bir defasında oturdun çalışıyorum; bir cümle kuruyor *Kâdî Beydâvî*, İsim cümlesi; mübteda haber gelecek. Mübteda yukarıda başladı. Yedi satır sonra onun haberi geldi. Arada onu ekliyor bunu ekliyor... Meğerse zor yazmak modaymış. İlimde olduğu için eyvallah, diyecek bir şey yok. Ama ben onları yapabildim, okudum daha başka şeyler okudum.

Ve efendim ben 32 doğumluyum. 1947 yılında olacak -bunlar benim hâtîrâtımda var belki şimdi unutuyorum- icazet aldık biz o köyde. Yani ben 17-18 yaşlarında iken *Ulum-u Diniye*'den icazet aldım. O arkadaşlarımla birlikte icazet aldık. Ondan sonra dedem camide imam, ancak bir ara bir işi çıkmıştı. Şöyle altı ay kadar eskiden talebesi olduğum, medresesi olan o camide dedeme vekalet ettim. İmamlık yaptım. Tabi çıkıyorum vaaz ediyorum, hutbe okuyorum. Şimdi diyorum ki biri bana getirse bir disket, dese ki bunlar senin o zaman yaptığın vaazlardı. Ne kadar kıymete değer olur. Acaba ben neyi nasıl anlatıyordum, Türkçem nasıldı? Bu Karadenizlilerin Türkçesi biraz farklıdır. G-k, b-p karıştırırlar. Neyse onu da yaptık.

Sonra 20 yaşına ulaştığımda okudum, icazet aldım. O icazetnâmem var, Arapça yazılmış. Fotokopisi hâtîrâtımda çıkacak. Tabii Arapça o. Eski usul icazetname. Ben Türkçeye de tercüme ettim onu. O da orada görülüyor yani.

İcazet aldım, hoca oldum. Söylediğim gibi bizim dağ köylerinde öyle polis idi, jandarma idi onlar yok. Benim o zamanlar uzun bir ceket yani cübbe gibi bir şey var üzerimde. Bastonum var, başımda da sarık var. Efendim 1950 yılı. 18 yaşındayım.

Bu sefer rahmetli dedem evvelki yıllar Trabzon'un başka bir ilçesinde bir köyde imamlık yapmış. Sonra bu köyün bitişik köyünde imam lazım olmuş, öyle kadro madro yok. Köylü muhtar ve ihtiyar heyeti ne gerekiyorsa yapıyorlar. Bir köy varsa eğer, mutlaka camisi vardır, mutlaka ezan okunacak 5 vakit. Ezansız olmaz. Ee cuma namazı kılınacak. Efendim kendilerine imam lazım olmuş. Benim dedem Topal idi. Bir ayağına dizine yakın bir yere baltanın bir kenarı dokunmuş kan toplanmış, ayağı dimdik dururdu kırılmazdı secdeye gideceği zaman ayağını kırıp secdeye gidemezdi. Bir tanesini topluyordu öbürünü kibleye doğru uzatıyordu. Onun için Topal Hoca diye meşhur. Sonra bu Topal Hocanın eskiden imamlık yaptığı yerin yakınındaki bitişik köye imam lazım olmuş ya, ee imam nereden bulunacak. İşte bizim oralar akla geliyor dağ köyleri. Dağ köylerinde jandarma, polis olmadığından isteyen bu medrese usulünde okuyor, hoca da oluyor. Geldiler bana talip oldular. Ben gittim o köye. Trabzon'a yakın ile bağlıydı ilçesi yok. Orada iki yıl imamlık yaptım.

1952 yılı oldu. 1951'de İstanbul İmam Hatip Okulu açılmış ilk defa. Dayım Mehmet Yahya Kutluoğlu -hâlâ hayatta, karşı tarafta oturur- dedemin emri ile gitmiş o İmam Hatip Okuluna girmiş, kayıt olmuş. Vefa Bozacısı'nın tam karşısındaki köşede şu anda yurt olarak kullanılan bir bina var İlim Yayma Cemiyeti'nin. O aslında o zamanlar ahşap bir bina idi, eskiydi. İmam Hatip Okulu orada açıldı işte. Dayım gitmiş, kayıt olmuş. İmam Hatip Okulu'na başlamış. Bana da dedem haber gönderdi. Ben Trabzon'un bir köyündeydim, başka bir köydeydim o zaman. Bana dayım yoluyla haber gönderdi. O sene onları atlattım ben. Şöyle dedim böyle dedim. İstemiyordum, düşünüyordum ki ben hafızım medreseden icazet aldım. Efendim İmam Hatip Okulu dediğin nedir, ne okutuluyor orada... İşte Arapça, din dersi var.. Tarih, coğrafya dersleri de var. Ne yapacağım ben bunları filan diye düşünüyordum. O sene atlattım. Ama dayım geldi girdi ve o sınıfı geçti. Ertesi sene okula gelme zamanı gelince dayım gene haber gönderdi ki gideceksin dedi. Ben de istemeye istemeye o köyden ayrıldım. O köyün halkı ben ayrılırken ağladı, ben de ağladım. O kadar birbirimizi sevdi. Bakın köylünün ne kadar toleransı var. Bu bir genç. Kadın var kız var şu var bu var. Onlar hastalanıyorlardı ha. Dünyanın hastasını okuyordum. Hastalanan hocayı eve çağırıyor, çok ağır hasta değilse kendisi gidiyor, okuyorum ben de. O zamanlar böyle. Doktoru nereden bulacaksın. Numune Hastanesi var. Trabzon'da bir hastane idi. Ama nasıl gideceksin, ne yapacaksın... Laf da anlatamazsın kimseye. Efendim işte böyle... Ama dedem emredince ben mecbur kaldım. İstemeye istemeye, köylü de ben de ağlayarak, birbirimizi çok sevmiştik ama döndüm geldim İstanbul'a..

İstanbul'a geldim. İmam Hatip okuluna kaydoldum. İmam Hatip Okulunu ve daha sonra da Yüksek İslam Enstitüsü'nü birincilikle bitirdim. Arapça'dan bir problemim yok. Ee mesleki derslerden de bir problemim yok. Çalışkanım. O kültür derslerini de yaptım. Meğerse onlar önemliymiş. Öğrencilik döneminde şöyle bir 6 ay kadar birinci yarıyıldan biraz sonra anladım ki zamanında "ben gitmem ne

yapacağım orada” diyen Bekir Topaloğlu değişti. Bu da gerekliymiş dedim. Bu olmadan bu zamanın ilim, din adamı, alim olamaz diyebildim.

O İmam Hatip Okulu daha sonra arşamba’ya taşındı. Şimdi arşamba’da ya İstanbul İmam Hatip Okulu, biz galiba son sınıfa geçtiğimiz zaman oraya geçtik. Oradan mezun olduk. O zaman işte Yüksek İslam Enstitüsü yeni açıldı oranın ğrencisi olduk. Orayı da bitirdik.

Ha bu arada ben Yüksek İslam Enstitüsü’nde öğrenciyken İstanbul Sultan Ahmet’te ana cadde üzerinde Firuz Ağa Camii diye küçük bir cami var, yol üzerinde.. Yani Sirkeci’den geliyorsun Beyazit’a gideceksin, geliyorsun Sultanahmet’e cami ileride işte. Ayasofya da biraz geride. Tam o cadde üzerinde küçük bir cami var. Firuzaa Camii. O camiye imam oldum. Gittim imamlığa başvurmuştum. Efendim imtihan ettiler, kazandık. Yüksek İslam Enstitüsü’nde okurken orada imamlık yaptım..

Sonra Yüksek İslam Enstitüsü’nde yani mezun olduğum yerde ğretmen oldum. Daha sonra Yüksek İslam Enstitüsü, asistan alacak oldu. Bu sefer ben de ayrıldım gittim asistan oldum. Bunların tarihleri hâtırâtımda yazar... Orada asistan oldum, Kelam anabilim dalına bağlandım. Ben Fıkıh düşünüyordum ama Fıkıh’a benden önce Hayrettin Karaman başvurdu. Ee o gitti elden bu sefer beriki kaldı. Yani Kelam, Akaid. Tamam ben de oranın asistanı oldum. Biz o zaman Hayrettin Bey’le birlikte işte orada asistanız. İmam Hatip okulları için Arapça kitapları yazmaya başladık. İmam Hatip Okulları var ancak kitap yoktu. O zaman öyle hemen bir kitabı bastıramazsın. Fotokopi vardı galiba ama öyle fazla da bastıramazsın. Arapça kitap yazılacak, Arapça nasıl yazacaksın. Bizim hocalarımız kendi elleriyle yazarlardı.

Biz Hayrettin Bey ile Sirkeci’de bir Arapça daktilo bulduk. Ooo ne sevindik ne sevindik.. Arapça daktilo, hala o daktilo bende duruyor. Onu alıyoruz ve mumlu kağda yazıyoruz bir metin ortaya çıkıyordu. Çünkü hocasın, bir metin okutacaksın. O da yle Kur’an-ı Kerim’den metin değil. Bilinmeyen bir metin olacak. O işlere başladık işte. Böylece biz Yüksek İslam Enstitüsü’n Hayrettin Bey ile birlikte böyle bitirdik... Asistanlığımız da oldu, Yüksek İslam Enstitüsü’nde hoca olduk. Bu hocalık dönemimiz devam etti, ileri doğru gitti...

Sonraki yıllarda bizim yaptığımız asistanlık tezi doktora ya çevrildi. Bu arada biz mücadele ediyoruz. Hkmetler değişiyor, bu arada ihtilal hkmetleri geliyor, biri geliyor biri gidiyor... Bazılarıyla bir yolla temas kuruyoruz... Milli Eğitim Bakanlığı veyahut da niversite biri heyetler kurmuş. Biz eskiden Yüksek İslam Enstitüsü’nde ğretim yeliği tezi yaptık, bu sefer yaptığımız bu çalışmanın doktora ya vrilmesini istiyoruz, başvuruyoruz. Milletvekilleriyle şunların bunların yoluyla başvuruyoruz. Biz burada ilmî bir çalışma yaptık. - Bazı arkadaşlarımız da üniversitede bir alanda çalışma yaptılar edebiyat gibi. Onların yaptıklarıyla bizimkinin arasında bir fark yok. Bizimkiler hatta daha iyi.- Bu çalışmamızı siz

doktora kabul edin dedik. İşte bu arada Yüksek İslam Enstitüleri'nin adı değişti; İlahiyat Fakültesi oldu. Bizi yeniden yabancı dilden sınava tâbi tuttular. Çünkü doktora böyle kabul ediyorlar. Ondan sonra da heyetler kuruldu. Yazılmış tezlerimizi alıp, o heyetler okudular. Kazananlar doktor oldu. Bizde doktor unvanını aldık. Doktor olduk, tabii doktor olmak çok önemli bir şey. Başka türlü öğretmensin; öğretim üyesi de demezler. Emekli oluncaya kadar çalışırsın akademik bir ilerleyişin yoktur. Ama biz ona kavuştuk bu yaptığımız çalışmalar sonucunda. Bunların teferruatı hayatımda çıkar. Daha sonra ilmî çalışma yaptık doçent olduk. Herkesin yapabileceği gibi doçent olduk. Doçent olduktan sonra bir kişi, beş yıl öğretim üyeliği yaptıktan sonra profesörlüğe başvurabilir. Herhalde kanun hâlâ öyledir. Doçent oldunuz beş yıl eğitim-öğretim işleriyle meşgul olacaksınız. Doçent oldun, kendini ticarete verdin. Ondan sonra profesörlüğe, yook öyle değil işte. Eğitim öğretimde 5 yılınızı doldurmamız lazım ki ama biz yeniden dilekçeler verdik, onlarla meşgul olduk. Dedik ki; biz bu öğretim üyeliği dediğiniz şeyi daha önceden yaptık. Ama biz Yüksek İslam Enstitüsü mezunu idik. Yaptık biz bu işi yani dedik. O davayı kazandık. Ve doçent olduktan iki sene sonra galiba profesör oldum. Yüksek İslam Enstitüsü çıkışlı hocalar içinde ilk defa Türkiye'de ben Profesör oldum. Hayrettin Bey'inki olmadı o sırada. Profesör olmak için kadro da lazım. Bir yerde kadro yoksa profesörlük de yürümez. Kadroya bağlıdır profesör unvanı. Hayrettin beyin kadrosu zuhur etmedi, olmadı..

Ben başından beri söyleyecek olursak; İstanbul İmam Hatip Okulundan mezun, İstanbul Yüksek Enstitüsü'nden mezun, daha sonra Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde hoca oldum. 2002'de emekli oldum. Galiba 2003'ün başlarında olacaktım ama dedim ki şimdi dersler ne olacak başta hazırlanıyor dersin hocası ve ben de 2002 de emekli oldum.

Ancak bunlar bir taraftan yürürken tabii bir taraftan da kendimize göre eser yazıyoruz. İşte mesela bu "*Yeni Kamus*" (eline alıp bakıyor) kaçınıcı baskısıdır burada bakalım. Yirminci basım 2004 yılındaymış. Bende bu kalmış. Bunu yazdık işte Hayrettin Beyle. Arapça Sarf Nahiv kitabını yazdık. Arapça okuma kitabını yazdık. Bunlar uzun yıllar İmam Hatip Okullarında ders kitabı işi gördü. Bu arada bu işleri yaptık Hayrettin Beyle. İmam Hatip Okulunda öğretmenken ilk kitabım olan *İslam'da Kadın* kitabımı yazdım. Yağmur Yayınevi yayımladı. İsmail Dayı diye biri vardı o Rahmetlik oldu, eskiden milletvekiliydi. Çok iyi bir insandı..

İşte eser yazmaya başladık bir taraftan; bir taraftan da eğitim öğretim işlerini yürütmeye başlamıştık. Bir şey daha söyleyeyim: *İslam Ansiklopedisi*. Şimdi şu görmüş olduğunuz *İslam Ansiklopedisi* 44 cilt. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Şu günlerde bitmek üzere olan iki cilt de ek yaptık. Çıktıktan sonra böyle ansiklopedilerde oluyor bu durum. Efendim onlarla 46 cilt olacak. Bu ansiklopedinin kuruluşunda başından beri görev aldım. Bakacak olursanız birinci cildinden itibaren 46. cilde kadar kurucuları arasında Bekir Topaloğlu yazar.

1987 de galiba bir fasikül çıkardık. 88’de veya 89’da birinci cildi çıkardık. Çok büyük emek verdik bu İslam Ansiklopedisine, gerçekten çok büyük emek verdik. Biliyorsunuz Batıdan tercüme edilmiş bir İslam Ansiklopedisi var. Çoğu Batılıların yazdığı maddeler, bir kısmı da o zaman çıkaranların yaptıkları şeyler. Oraya Allah maddesine veya Muhammed maddesine baksanız Rasulullah’a hakaret var ikisinde de. Allah maddesi bir öyle bir böyle...

Efendim bizim bu ansiklopedinin meydana çıkmasında Diyanet İşleri Başkanı olan Tayyar Altıkulaç’ın çok büyük büyük tesiri var. O, evvela tuttu Cağaloğlu’nda bir Yeşilay binası var - hâlâ var mı bilmiyorum- orada kendine göre birini buldu, biraz gazeteci biraz ilim adamı. Onunla güya bir İslâm Ansiklopedisi çıkarmaya başladı. Bir deneme yaptılar. Bu dediğim 88’den öncedir. Sonra bana verdiler. “Hoca oku bakalım, böyle bir ansiklopedi çıkarmak istiyoruz” dedi Tayyar Bey. Dedim ki “olmaz bu, bunlar yanlış, bunlar çok yanlış!” Derken, O da bu sefer masraf da etmişti tabii. Bir denemeyi yapmak için bugünkü parayla 20-30 bin lira masraf etti. Hülâsa biraz onun teşviki biraz kendimiz dedik ki biz bu işi yapabiliriz. Bu adamlar tecrübe etmiş bunlardan. Efendim isteksiz isteksiz bir şeyler yazıyorlar. Bazıları yanlış da tabii. Şimdi eskisinde bir Allah maddesi var; bir de buradaki Allah maddesi var. Ben yazdım o maddeyi. İkisini de okuyun; bakın o ne diyor, ben ne diyorum.

Biz çok önemli bir iş olarak 1989’da veya 88’de fasikülü çıkardık. 89’da tam bir cilt çıkardık. İşte geçen seneye kadar da oldu 44 cilt. Buna çok uzun mesai verdik. Ben uzun yıllar sabahleyin 6 gibi bir zamanda (sabah erken olursa daha önce kalkar namazımı kılarım; değilse 6 gibi...) kıladım, kahvaltımı yapardım, Saat 7’den önce burada olurdum. Ve akşam sekiz buçukta buradan ayrılırdım. O zaman binamız burada değil idi. Şu ana cadde üzerinde idi. Bağlarbaşı’nda yukarı doğru giden bir cadde var. Orada bir binamız vardı. Şimdi gene orada, kirada. Yıllarımı ben o zaman buraya verdim. Bu ansiklopedi işine, toplantılarına ilk zamanlar Hayrettin Bey de katıldı. Bizim ikimizi böyle ikiz kardeşler gibi bilirlerdi. Hayrettin Karaman - Bekir Topaloğlu. Ama sonra o girmedi bu işe. Maddeleri çok az. Ben galiba 1038 madde mi ne yazdım orada. Ama yanlış değil ise 1600 maddenin redaksiyonunu yaptım. Yani başkalarının yazdığı maddelerden 1600 tanesi, galiba 1600 küsuru de olacak bunların redaksiyonunu yaptım. Yani onlar yazıyorlar; yazıyor ama adam kendine göre yazıyor. Ansiklopedinin kendine has kuralları var. Kaynaklar bizde zengin. Bunun yanında da kocaman bir kütüphane açtık şurada. Gittikçe geliyor, önemli bir kütüphane... Yani çok önemli bir çalışma olarak *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*’ni yaptık. Şimdi bunu bazı dillere tercüme etmeye başlamışlar. Rusça, İngilizce, Arapça gibi...

İşte burada da emekli olduktan sonra çalışmalarım devam etti. Kelâm ilmi heyeti başkanlığım ben burada. Şimdi ise en son bu *Kitabü’t-Tevhid* diye bir kitap var İmam Ebû Mansûr el-Mâtürîdî’nin. O kitabın Arapçasının tahkikini yaptık bir talebemle birlikte. O talebem de vefat etti. Sonra ben onu tercüme ettim. Ondan

sonra aynı İmamın *Te'vîlâtü'l Kur'ân*'ının tahkikini yaptık. Bunu, Çarşamba'da Kur'an Kursu'nda Ahmet Vanlıoğlu diye bir Hoca Efendi var. Bir zamandan beri hasta, şuuru da pek sağlam değil. Oğlu var Masum Vanlıoğlu. O pek ilme intisab etmedi sayılır, hac-umre işleri yapıyor. Bu 17 ciltlik Arapça kitabın masrafını o karşıladı. Biz bu Arapça kitabın tahkikini yaptık, anlaşılır hale getirdik, yayımladık.

Şimdi ise Ümraniye Belediye Başkanı Hasan Can var İmam Hatip Okulundan ve Yüksek İslam Enstitüsü'nden öğrencim benim. Evvelki sene onu ikna ettim, bu kitabı tercüme etmemiz gerekiyor dedim. Bunun da masrafını belediye olarak onlar karşılıyorlar. Sonuçta belediye ilmî bir faaliyet yapıyor. Şimdi ben onunla meşgulüm. Benim gece-gündüz işim o. Eski talebelerimden yapabileceklere tercüme yaptırıyorum. Zor bir Arapçası var. Bu zaât aslında Türk asıllıdır. Semerkand-Buharalı. Şimdi o ülkelerden hangisinin içindeydi.. gittik oralara da unuttum (Günümüzde Özbekistan sınırları içerisinde)... İmam Maturidi, oranın aslı insanlarından ve Türk asıllıdır. Biz oraya gittik, onun yerini bulduk. Mezarlığını yeniden yaptırıldı. Perişan bir durumdaydı 91'de gittik biz oraya. Neyse efendim, şimdi iki cildi basıldı, üçüncü cildi matbaada, dördüncü cilde de çalışıyorum. Nereye gidersem belki biraz vakit bulurum diye mutlaka ondan biraz yanımda bulundururum.

Hocam, sizin zamanınızdaki eğitimle günümüzdeki İlahiyat Fakülte- rindeki eğitimi mukayese edecek olursak neler söylemek istersiniz?

Bizim zamanımızda uzun yıllar Yüksek İslam Enstitüleri belki birkaç tane idi. Sonra İlahiyat Fakültesi oldular. Şimdi yüzü aşkın İlahiyat Fakültesi var. Her ilde var; bazı yerlerde hem ilde hem de ilçelerinde var, kalabalıklaştı tabi...

Şimdi doğrusunu söylemek gerekirse ben bu ilmî çalışmalarım sebebiyle yani şu andaki İlahiyat Fakültelerinin durumu, konumu nedir, ilmî seviyesi nedir Fazla bilmiyorum. Eski dönemlerde zaten Yüksek İslam Enstitüsü'ne yani İlahiyat Fakültesi'ne girmek bir macera. Çünkü malum çok az kontenjan veriyorlardı. O askeri ihtilal dönemlerinde tamamen bunları sifıra yaklaştırdılar. Yani bu işe karşı insanlardı. Şu anda alabildiğine almış yürümüş...

Bizim dönemimizde ilk Yüksek İslam Enstitüsü öğrencileri hemen hepimiz mollayız, tabi çoğumuz hafız, memlekette Arapça okumuş, ondan sonra benim gibi icazet almış olanlar vardı. Belki daha kaliteli yetişiyordu. Şimdi öyle değil; kızlar, erkekler şunlar bunlar...

Benim kızlarımdan da İlahiyat Fakültesi'nden mezun olanlar var. Ama biz destekledik onları. Yani şunu söyleyeyim, "resmi eğitim-öğretim yolu ile bir alanda ciddi ilim yapılamaz". Sadece İlahiyat değil, neyi yapmak istiyorsanız bu böyledir. Çünkü onun kendine has şartları var. O şartlarla girersiniz. Ondan sonra yapamadı diyelim bir öğrenci, beş öğrenci; işte onun bütünleme hakkı var, yok

efendim bütünleme yaptı ama dört tane dersi verdi de biri kaldı, birinden borçlu olarak geçti filan... İş yani matematiksel bir duruma düştü.

Bizim genelde öğrencilerimiz, şu an sizin de hocalarınız olan kişiler hem burada talebe idi, hem de ders okuyorlardı. Onlarla ayrıca okuma yapıyorduk. Burası bir medrese idi. Eski binadayken de öyleydi. Ben sabah erken geliyordum ya.. O Adil Bebek filan onların hepsini yetiştirdik. Ben bunu hep tavsiye ettim, hâlâ ediyorum. Diyanet İşleri Başkanlığı'na bile söyledim. Şu anki Mehmet Görmez Bey'e de birkaç defa söyledim. Ama ne yaparsanız yapın, bu İlahiyat Fakültelerinde resmi eğitim öğretimle köklü bir bilim adamı, bir Diyanet hocası elde edemezsiniz. Onun amacı dersini, sınıfını geçmektir. Bunun yanında mutlaka ikinci bir şey olmalı. Yani işin gerçeği olsun, formalitesi değil! Şu anda herkes formaliteye bakıyor. Biz bununla da epeyce meşgul olduk. Yani eğitim öğretimin kaliteleşmesiyle. Çünkü kitaplarımızı da okuyorlar, fakültelerde o zaman bizi tanıyorlar.

Sonra biz epeyce bir süre İlahiyat mensupları veya Yüksek İslam Enstitüsü mensupları olarak bir şehirde toplanırdık. İstanbul'da kaç defa toplandık, Konya'da toplandık, oraya buraya gittik. Oradaki ileri gelen hocalarla neyi nasıl yapalım diye dertleşirdik. Şimdi onlar kalmadı zannediyorum, böyle bir şey kalmadı..

Yani kendi başına eğitim-öğretim! Tamam, bunun Nizamnamesi var. İşte şunu şöyle yapan, bunu böyle yapan sınıfını geçer, değil ise bekler. İlim onunla başlar ama mutlaka bir gayret ister. Bir özel meşgale ister. Yani ben buradan mezun olduktan sonra şunu mutlaka yapmam gerekir diye bir hesabı olması gerekiyor. Yoksa ben okudum pek iyi notlarla da mezun oldum. Evet, mezun olursun ama dini alanda Arapça'ya nüfuz etmek çok önemli. Arapçayı bilmeden tercümelemlerle ne iş görebilirsin?!

Bir genel kültürün de olacak. Genel kültür deyince lisede alınanları kastetmiyorum. İslam alanında; Yani Kur'an-ı Kerim nedir, Tefsir nedir, Hadis nedir? Hadisin sübûtu, sıhhati ve muhtevası... Özel gayretler gerekiyor. Şimdi ben öyle bir hale geldim ki zaten bir hafta yedi gün içerisinde buraya gelip durduğum 4-5 saattir. Bugün fazla durdum bakmayın. Yoksa hemen gidiyorum işime bakıyorum. Kimin neyi nasıl yaptığını da zaten bilemiyorum. Yüz kusur İlahiyat Fakültesi var malûm.

Lisans üstü eğitim öğretimi eleman yetiştiriyor. Yani bir adamın Doktor olması öyle basit değildir. Evvela bu sınavın girişi, ondan sonra tezi, doktora tezi... Doçent olmak öyle basit bir şey değil. Mutlaka bir ilim kalitesi gene var.

Tuhaftır, bu Arap dünyasında -giden arkadaşlarımız var. Oralarda hocalık yapanlar da var. Veyahut da oralarda hocalık yapıp buralara gelenler var. - Son yıllarda şu kanaate ulaştık ki din ilimleri alanındaki eğitim-öğretimde bile Türkiye,

İslam dünyasının önünde geliyor. Biz Hayrettin Karaman ile evvelki yıllar - bu benim hatıralarımda olacaktır- Mısır'a gittik. El-Ezher Üniversitesi'ne gittik. Oranın Rektörü ile görüştük. Sınıflarına girdik. Nasıl ders veriyorlar, Neyi nasıl yapıyorlar diye, beğenmedik.

Sokak Arapçası ile ilmî Arapça birbirinden ayrı şeyler. Bir kişi Arap, liseyi de okudu diyelim ama gelin görün ki Arapçayı bizim kadar bile anlamayanlar var. Çünkü onu anlamak konusunda da nüfûz etmen lazım. Alışveriş Arapçası değil bu, seyahat Arapçası da değil. Bir alandır bu.

Burası, Ansiklopedi İlim Araştırma Merkezi. İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'ne bağlı. Dışarıdan da gelenler var, burada da yetişenler var. Şurada çok zengin bir kütüphanemiz var. Bir hayli eser yurtdışından hep getiriyorlar. Eser satın almak için para sınırlaması yok. Ne olursa olsun Diyanet Vakfı o parayı bulacak, bulmaya mecbur. Ben kendi alanımızla ilgili eserlere bakıyorum.

Bu Akaid kitabı *Kitabü't-Tevhid*, İslam tarihinde ilk eserdir. Onun işte ben tahkikini taptım. O kitabı ben yapıp bastırmadan önce bir Arap da bastırması. Yapmış ama beş para etmez, şişirmiş! Aslında adam Arap asıllı, yani Arapçayı da benden iyi bilir. Şu durumda bunu yapması lazım. Ama önemsemiyorlar.

Biz Hayrettin Beyle Ezher'e gittik. Hocalarıyla konuştuk. Bir hafta kadar kaldık orada. Gittik geldik, beğenmedik. Bizden oraya gidip sonra diploma alıp gelenler var. Ben şimdi İlahiyat Fakültesinde hocayım. Ezher'den yatay geçiş yapanlar vardı. Hâlâ yatay geçiş var. Bir zamanlar kabul etmedik biz. Sonra kabul ettik. "Allah Allah, ya adam orada okumuş, iki sene okumuş üçüncü sınıfa geçmiş, gelsin dedik. Yahu Arapça bilmiyorlar! Arapça bilmiyorlar!"

Hatta ben bir kere yazılı yaptım. Gittim, okudum. Bizim çocuklar iyi; iki üç tane çocuk var oradan yatay geçiş yapmışlar, zayıf! Okurken de dikkat ediyorum, Allah Allah diyorum ya bu çocuklar niye bilmiyor?! Sınıfta ona dedim ki: "Ya, işte notun zayıf... Dedim oğlum, sen denize atıldın da hiç ıslanmadan nasıl çıkabildin. Sen bu dilin konuşulduğu yerde bulundun. Yatay geçiş yaptın. İki sene, üç sene orada bulundun. Hiç olmazsa yani duyduğundan ettiğinden biraz anlardın." Güldüler, çocuk üzüldü tabi. Meğerse sokak Arapçası ile ilmî Arapça birbirinden farklı şeyler. Bir adam sokak Arapçasını biliyor; tabi dilidir bilmez olur mu? Ama ilmî Arapçayı bilmiyor...

Edison kritik yapanlar, eski bir eseri, *Kitabü't-Tevhid* gibi bir eseri alıp tahkik ediyor. Laf çok, laf ederler, laf ebesidir bu Araplar... Ama ilmî ciddiyet ben onlarda görmedim. Tabii şimdi bu genel bir hüküm de olmaz. Benim gördüğüm kadar böyle.

Hocam peki Arapça eğitimi için yurtdışında bulunmayı düşündünüz mü hiç?

Gidemedik, gitseydik ne olurdu konuşma Arapçasını da öğrenirdik. Eee şimdi ben bu kadar şey de biliyorum. Bir Arap hocanın bildiğinden daha fazla Arapça'ya nüfuz ediyorum. Çünkü gramer yazdım, şunu yazdın bunu yazdım... Ama gel gör ki konuşma dilindeki Arapçayı lise talebesi kadar konuşamam. Yok, alışkanlığım yok. Bu da o memlekette bulunmakla olur, başka çaresi yok. Ehh yani Arapçayı öyle konuşacaksın da ne olacak. İşte ülkelerarası temasta bulunanlar için, ticaretle ve siyasette de gerekebilir.

Burada bütün mesele, -ben Türk asıllıyım ana dilim Türkçedir- eserleri okuyup anlayıp, anlatmak şerh etmektir...

Hocam Arapça'dan başka yabancı diliniz var mı?

Bizim dönemimizde tuhaf şeydir; İmam Hatip okullarında İngilizce yoktu. İngilizce hocası bulunmazdı. Fransızca bulunurdu. Fransızca mecburen okuduk ama önemsemedik. Kendim biraz çalıştım. Şöyle yaptım, böyle yaptım... Kur'an'ın Fransızca tercümesini okudum baştan sona kadar mesela. Bak şimdi ismini de unuttum. O kitaplarımda da gitti Trabzon'a.

Sonra tabii ben birincilikle mezun oluyorum ya biraz da ona çalışıyorum. Hoca yazılı yapıyor, ne soracağı belli aşağı yukarı. Sonra bıraktım bu işi. Bırakınca da unuttum, bir şey kalmadı.

Sonra İngilizce zuhur etti. Şimdi İngilizce İngilizce İngilizce... Eyvallah ilim adamı için gerekli. Zamanında yapabiliyorsanız yapın. Ama biz onu yapamadık, başka işler sebebiyle.

Hocam birçok hocadan ilim talep etmişsiniz. İstifade ettiğiniz hocalardan bazılarından bahsedebilir misiniz?

Benim doktoramı yaptığım Hoca, ki o zaman adı doktora değildi. Öğretim Üyeliği Tezi idi. Profesör Muhammed Tanci. Ondan çok istifade ettim. *Allah'ın Varlığı* isimli makalem sonra doktora adını aldı işte. Ondan aldım. Kendisi yazdı baş tarafını...

Celalettin Hoca var. Celalettin Ökten meşhur. Oğlu var Sadettin Ökten. Celalettin Hoca bizim kök. Ondan başladık. O, Arapça okuturdu; bizim derslerden sonra ayrıca Arapça okuturdu. Soğan Ağa Camii vardır, Beyazıt'ın biraz aşağısında denize doğru giderken orada da ders okuturdu, *İhya* okuturdu.

Onun dışında benim doktoram bu Tanci Bey'dendir. Sonra doktora kabul edildi. Daha hocalarımız vardı tabii, İstanbul'un meşhur hocaları: Bekir Haki Yener, Ömer Nasuhi Bilmen o meşhur adamlar var..

Kelâm açısından, Arapça'ya nüfuz açısından işte en çok Tanci Bey'den istifade ettim. Tanci Bey'den sadece ben istifade etmedim; Hayrettin Karaman, Yaşar Kandemir, Muhammed Eroğlu bunlar benim arkadaşlarım. Aslında haddizatında hepsi ondan doktora yapmış gibidir. Ben onlara arada bir çatıyordum "Geliyorsunuz benim hocamdan öğreniyorsunuz, bir şey de vermiyorsunuz bana" filan diyordum (Gülerek...)

Onları, Mehmet Sofuoğlu vardı, rahmetlik oldu. İşte birini ona bağladılar, birini bilmem kime... Yani formalite açısından öyle oldu. Yaşar Kandemir'in alanı Hadisti. Abdülkadir Karahan var idi Edebiyatçı. Siz onu bilmezsiniz. Öyle yani alakası yok o ilimle ama ona bağladılar. Adam bulamıyorsunuz. Aslında o, onun hocası olacak durumda değildi.

Hasan Basri Çantay var merhum. Onun üç ciltlik bir Kur'an-ı Kerim tercümesi var. Onu defalarca baştan sona kadar okudum. Bazı yerlerde kendime göre yanlışlar buldum. Onun mektubu olacak gene hatıralarımda, evvela ona bir mektup yazdım. Bir ayet-i kerimenin iki-üç kelimesi unutulmuş, yazılmamış. Tercümesi yapılmamış yani. Evvela onu buldum, mektup yazdım ona hâlâ o mektup duruyor. O mektubumun altına kendisi cevap yazdı eski yazıyla. Mektup eski yazı ile. Onlar bende var. Zannediyorum onlar çıkacak hatıralarımda. Sonra O, beni tanıdı sevdi beni. Onu rahatlıkla ziyaret edebiliyordum. Öyle hop diye gidip ziyaret edemezsiniz hocayı. Yaşlı idi. Ama onun Kur'an tercümesinden ve özel olarak görüşmelerimden istifade etmiş oldum.

Kültür hocaları da var idi. Matematik hocası filan. Onların içinde de sevdiğim faziletli insanlar vardı. Ve alanında hakikaten iyi yetişmiş insanlar vardı. Eskiden, bir kişinin İstanbul'a öğretmen olarak gelebilmesi için bilmem kaç yıl Türkiye'nin uzak yerlerine gidecek, Kars'a bilmem nereye, ondan sonra biraz daha üçüncü bölge ikinci bölge derken en son artık emekliliği yaklaştığı zaman İstanbul'a tayini çıkardı. Böylece kültür dersi hocalarından bize gelen hocalar da hakikaten tecrübeli ve bilgili insanlar oluyordu. Şimdi bilmiyorum nasıl yapıyorlar. Belki mezun olur olmaz İstanbul'un göbeğine gelip tayin edilir. Ama o zamanlar öyleydi.

Bir matematik hocası vardı, Rasim Uslugil. O da beni çok sevdi daha sonra. Matematiğim de çok iyiydi benim. Kaldırdı beni tahtaya diyelim ki tahta şu, (Eliyle göstererek) neyse bir şey söylüyor onu yazacaksın çarpacaksın, böleceksin.. Ben başladım tahtanın ortasından yazmaya. "Ooo olmaz evladım!!" Meğerse o tahtayı da yerinde yazacaksın yani. Eee tahta tamam ama kağıda bir şey yazacaksın şuradan mı başlıyorsun yazmaya, buradan başlıyorsun.. Buna varıncaya kadar, kurduğumuz cümleler filan... O hocadan çok istifade ettik, Rasim Uslugil. Allah rahmet eylesin. Oradan buradan sonra İstanbul'a gelebilmişti. Yani İstanbul'dan mezun olmanın avantajı var idi..

Hocam Türkiye'deki Kelâm çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz peki? Takip edebiliyor musunuz?

Eskiden takip ediyordum. Son yıllarda hiç bakamıyorum. Bir çok tez yapılıyor. Eskiden yeni bir tez yapılacak da benim haberim olmasın! Ooo bakarım bulurum. Zaten gelip sorar, eder eylerler.. Şimdi bilemiyorum. Şu anda gerçekten çok tez var. İlmî seviye nedir, yapılan şey ne kadar isabetli, yani verilen tez ve o tezin ana planı ne kadar isabetli? Burada hocanın çok büyük rolü var. O tezi idare eden hocanın yani çok büyük rolü var... Bilemiyorum yani ben şu an.

Hocam Türkiye'de Kelâm ilmine sizin büyük katkılarınız oldu. Kitaplarda isminiz sıkça zikredilmekte. Ve hocalarımızdan da sizin isminizi sıkça duymaktayız. Bu bağlamda siz, Kelâm alanına yeni başlayan kişilere nereden başlamalarını ve Kelâm alanında derinleşmek isteyen kişilere de neler yapmalarını tavsiye edersiniz?

Bu konular benim *Kelâm İlmine Giriş* diye bir kitabım var. Şurada olacak bakın, buldum, (kitabı göstererek) işte bu kitap. Alın bu kitabı. Ben burada anlattım. Şimdi ben fazla bir şey söyleyemeyeceğim, vaktim de daralıyor, gitmem gerekiyor. Efendim ne nasıl olmalı burada var. Bakıp değerlendirdim. Ne idi? Nereye geldi? Bugün ne olmalı? Evet o burada var. Çünkü o uzun bir iş.

Hocam müsaade ederseniz İlahiyat öğrencileriyle ilgili bir sıkıntıyı size sormak istiyorum. Günümüz İlahiyat Fakültesi öğrencileri yenilikçi ve gelenekçi anlayışın arasında kalmış durumda. Sizce gelenekçilerden almamız gerekenler nelerdir? Ve yenilikçilerden de almamız veya sakınmamız gereken hususlar nelerdir?

Evela gelenekçilerden sakınmak pek gerekmiyor. Çünkü onlar eskiden beri belli olan görüşleri tekrar ediyorlar, tutucudurlar. Ama yenilikçilere gelince "onu şöyle değil böyle yapalım" derler onlar... Ne yapmak gerektiğini de yine burada yazdım ben. Bizim, tarihteki Kelâm kültürümüz Kur'an-ı Kerim'in muhtevasını ihmal etmiştir. Kur'an-ı Kerim'in muhtevasına karşı çıkmıştır demiyorum. Yoksa zaten insan gevur olur. Bir kültür oluşmuş. Hem rivayet, hem dirayet. Yani hem ayet, hadis; hem de aklî kıyaslar, aklî yorumlar... Benim bazı makalelerimde olacak; "Kelâm ilmine Kur'an-ı Kerim hakim kılınmalı".

Mutezile var ya, İmam Maturidi de aynı şeyi yapıyor. O bakımdan Hoca Efendi ile aramız açık. Efendim bir nefesi varsa onlara laf atıyor yani Mutezileye. Bu Mutezilenin bir kısmı da Türk asıllı. Ben biraz da milliyetçiyim. Yani gayr-i Arap gayr-i Arap...

Akla çok önem vermişler. Aklın kendi tutarlarıyla ilerlemişler. İyi tamam da arkadaş, sen kendin roman yazmıyorsun. Sen şu Kur'an-ı Kerim'e Fatıha'dan Nas Süresi'ne kadar ona bağlısın. Kur'an-ı Kerim'i İslam akaidi açısından baştan sona kadar süzmek lazım. Ben öyle okuyuşlar yaptım aslında. İslam akaidi Kuran'a

dayandırılmalı. Kur'an-ı Kerim'in kendine has felsefesi var. Kur'an-ı Kerim'in kendine has kıyası var. Mutezile zuhur etti bir yabancı kültür olarak, biraz yabancı kültür olarak o sıkıcı, Arap kültürünün dışına çıktı. Çıkınca bizim İmam Maturidi de bir nefesi varsa onlara bir taraftan bir sövgü atıyor. Ya öyle değil arkadaş, adam onu söyledi şunu kastediyor. O, söylediğini çirkin olacak şekliyle gösteriyor. Ee yani bunun için şu kitabı okumak gerekir(*Kelâm İlmine Giriş*). Ondan bazı sonuçlar çıkarmak gerekir. Selef de öyledir. Günümüzde bu Arap ülkeleri, körfez ülkeleri selefidir; Suudi Arabistan başta olmak üzere. Onlar da çok donuk insanlardır. Akla bir rol vermiyorlar, orada okudukları bir şeyi görüyorlar. Onu olduğu gibi alıyorlar. Halbuki ben şimdi tefsir yaparken İmam Maturidi'ye bakıyorum. O kadar çeşitli yerlerden o akaid konularını işliyor ki hayret ediyorum. Arapçasını bir okuyorum. Diyorum ki bakalım bu imam şimdi şu Nazmı Kuraniyye'ye nereden bir şeyler söyleyecek. Bir de bakıyorum ki hiç aklımdan geçmeyecek açıdan bakıyor. İhtimal ki en güzel kitap gene tefsirdir. Kelâm için dahi odur. *Kitabü't-Tevhid* zaten çok enteresan bir kitap. Yani o kitabı okuyup da tarihin içindeki konumunu takdir etmeyen yok.

Hocam peki bu yaşınızda günde ortalama kaç saat çalışıyorsunuz?

Ben günde net 12 saat çalışıyordum. Namazlar, yemek filan dışında yani. Ama son iki üç senedir 8-9 saatten fazla çalışmıyorum.

Hocam sizin bu ilminizi devam ettiren çocuklarınız var mı?

Benim dört tane kızım var. Oğlan yok. Hepsi İlahiyat Fakültesi mezunu. Ama hepsi kendi hayatlarını sürdürüyorlar. Bu alanda yok yani. Şu anda torunlarımdan iki tanesi onlar da kız ama onlarda öyle bir hevesim var. Hep dua ediyorum bunlar Kelâmcı olsa diye. Ama işte talebelerim, benden mezun olanlar bir kısmını tanırırsınız. Epeyce yani birleşik bir güç meydana getirdik. İşte neyi nasıl yapmak lazım bu kitapta bilhassa yazdım. Başka birçok makalelerim var neyin nasıl olması gerektiği ile ilgili...

Başka sizin eklemek istediğiniz bir şeyler var mı hocam?

Şu anda başka bir şey aklıma gelmiyor.

Hocam Allah razı olsun, çok teşekkür ederim.

Cümlemizden, cümlemizden...